

# Yeni Ortadoğu

Perşembe 25 Eylül 2008, yazan [Alexandre Adler](#), [Bülent Tegün](#)

**Amerikalıların Bağdat'a girdiği günün hemen ardından George W. Bush'un neo-con danışmanlarının daha önce hiç duyulmamış olan «yeni Ortadoğu» projesini ortaya çıkardıkları biliniyor.**

Bazı Amerikalı entelektüellerin kötü fikirleriyle, muhalif Iraklı Şii lider Ahmed Çelebi'nin ustalığının birleşiminden doğan bu Ortadoğu fikrinin ölü doğacağı açıktı. Çünkü, Irak'ta yaşanan anarşi ve din savaşlarıyla zemini hazırlanan darbe, Hamas'ın Filistin'deki zaferiyle vurulmuş oldu. Ancak Hegel'in köstebek mecazında kullandığı gibi, ABD çalışmıyor değil. Yeni Doğu ortaya çıkmakta.

Bunu anlamak için müslüman Doğu'da ulusal kimliklerin, Avrupa'nın çok sevdiği etnolengüistik kavramı çevresinde yeniden düzenlendiği dönem olan 1918 yılına dönmemiz gerekir. Ünlü Kemalist şair Gökalp'in de arzuladığı bu kavrama göre, dil ve ırk birliği sağlanacak, böylece sadece türkçe konuşan Türkler, farsça konuşan İranlılar ve dilleri sadece arapça olan Araplar olacak. Kuşkusuz, insanlık gerçeği, her zaman biraz daha farklı. Şii hakimiyetli Tahran çarşısı, eski askeri aristokrasi ve ayrıca ülkenin kuzeybatısını kontrolü altında bulunduran İran Azerileri, Türk kültürlerine ve Stalin'in kendilerini Sovyet Azerbaycanı'na bağlama çabalarına rağmen, İranlı kimliklerine bağlı kalmışlardır.

Kürtlere gelince, Türkiye'de yaşayan bir çoğunluk ile İran ve Irak'ta küçük topluluklara bölünmüş olarak, kendi ulus devletlerini hiçbir zaman kuramamışlardır. Hatta özellikle Türk çevreleriyle birlikte ortak yaşamları o denli iç içe geçmiştir ki, neredeyse yarın bundan vazgeçme noktasına kadar gelmişlerdir. Ancak, özünde, laik milliyetçilikler eski transnasyonal müslüman kimliklerini Avrupa'dan öykünülmüş bir modernite lehinde değerlendirme göreceliğine sahiptir.

Zira, bu model artık bozuldu. Saddam Hüseyin, Irak'ta sadece tüm farklı dil konuşan azınlıkların desteğini kaybetmekle kalmadı, ama aynı zamanda 1980'li yılların başında çoğunluğu teşkil eden, arapça konuşan Şii Iraklılara karşı savaşı başlatan Arap milliyetçiliğinin zalim ama karikatürize bir temsilcisiydi.

Tahran rejiminin tamamlayıcı gücü olarak görülen Iraklı Şiiiler en sonunda, özellikle de 1992 yılından itibaren, tam anlamıyla, çok sayıdaki aşiret evlilikleri nedeniyle aralarında zaten güçlü bağlar bulunan İranlı kardeşlerine, Irak'taki Necefli Ayetullahlar ve İran'daki Komlara samimi olarak yöneldiler. ABD'nin geri çekilmesinin gündemde olduğu günümüzde, ortaya çıkması olası sonuç ise inanılmaz: Üçe bölünmüş, Şiiilerin kontrolü altında, İran'ın müttefiki, hatta koruması altına girmiş yeni Irak. Lübnanlı Hizbullah liderlerine gelince, onlar kendilerini zaten tamamen İran vatandaşı olarak görüyorlar.

Arap-Fars sınırının Şii kimliği lehine olması, ters bir etki yaratmıştır: Suriye'deki Arap ve Sünni çoğunluğun Şam rejiminin İran ile stratejik işbirliğine karşı çıkması. İki çözüm olasıdır: Açıkça Suudi Arabistan'a doğru bakan ve Irak'taki Sünni azınlığın mücadelesini destekleyen Müslüman Kardeşler ve diğer köktendinci güçler. Ancak her anlamda daha iyi görünen ikinci bir çözüm daha mevcut: Türkiye kartı.

Hanefi mezhebinin etkin olduğu Suriye'nin boydan boya tüm kuzeyi dört yüzyıldan bu yana, kültürel anlamda Türkiye'ye doğru bakıyor. Anadolu kentlerinden gelen kamyonlar dolusu ucuz mallarla, Halep ve çevresinin göreceli refah ve istikrarı ise Türk ekonomisi sayesinde sağlanıyor. Bir başka deyişle, Arap milliyetçiliğinin bir başka kalesi de Türk dünyasına, yeniden şekil verilen Osmanlı alanına, büyük bir eleman olarak kaymış vaziyette. Ayrıca, gizli Şii Yeniçerilerin ve büyük sufi tarikatlarının Türkiye'sinin (Osmanlı, ç.n.), dogmacı bir Sünni öğretisi vermediğini de hatırlamalıyız.

Suriye'yi yöneten Alevi (Nusayriler, ç.n) azınlığının ise modern Türkiye'nin dinsel coğrafyasıyla birçok benzerliği ve destek noktası bulunuyor. Üstelik ordusu, genel çizgileriyle Türk ordusuna benzer bir laiklik

mücadelesi içinde. Hala geniş ölçüde hafife alınan Türk diplomasisi, işte tam bu noktada harikalar yaratmıştır.

Türkler, Şam ile geliştirdikleri yeni ilişkilere karşın, İsrail ile işbirliğinden vazgeçmeden, iki düşmanı kendi himayelerinde uzlaşmaya teşvik etme yeteneğini göstermişlerdir. Beşar Esad'ın omuzundaki tüfeği bırakmasının sebebi budur ve 14 Temmuz'da Fransız diplomasisinin gerçek bir başarısı sayesinde tribünlerde yerini alması beklenmektedir.

Ancak bu şartlarda, Ankara'nın bir kez daha bölgedeki büyük sorunların çözümlenmesine önemli ölçüde katkıda bulunacağını bir kez daha gösterdiği sırada, Türkiye üzerindeki tecrit politikasını sürdürmek tutarlı mı ?

---

## **Kaynaklar**

Kaynak : le Figaro, 28 Haziran 2008

- TE için çeviri: Bülent Tegün